

A tanulmányokat a rövidítések jegyzéke, majd a kötetben publikált tanulmányok szerzőinek beosztásaikkal való felsorolása követi, írásaik kötetben betöltött sorrendjében. Végezetül az MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport tudományos segédmunkatársai által összeállított segédletét forgathatja az olvasó: a KANÁSZ VIKTOR által készített név- és helymutatót tartalmazó *Indexet*, valamint a PALOTAI ÁGNES által írt angol nyelvű *rezümét*.

(ism.: Horváth Terézia – Menyhárt Ágnes – Sági György)

A 800 éves domonkos rend Magyarországon. A középkori provincia felbomlásától a közelmúltig. Szerk.: Barna Gábor – Zágorhidi Czigány Balázs.

Budapest–Vasvár, Szent István Tudományos Akadémia – Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, 2017. 227 old.

A domonkos rend 2016-ban ünnepelte megalapításának 800. évfordulóját. Magyarországon is számos kiállítással és konferenciával emlékeztek az eseményre. 2016. november 4-én Budapesten rendezte meg a Szent Domonkos Rend Magyar Tartományfőnöksége, a Szent István Tudományos Akadémia és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény *A 800 éves domonkos rend Magyarországon* című konferenciát, ahol tizennégy előadás hangzott el a magyar rendtartomány történetéről, a középkori provincia felbomlásától a domonkos rend rendszerváltás utáni újjászerveződéséig terjedő időszakból. A konferenciával azonos címet viselő kötet ezen előadások szerkesztett és bővített anyagát tartalmazza.

Szerkesztői Barna Gábor, a Szent István Tudományos Akadémia főtítkára és Zágorhidi Czigány Balázs, a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény vezetője. Utóbbi előszavával indul a kiadvány. A szerkesztő tömören összefoglalja a rend magyarországi történetét, amelyből megtudhatjuk, hogy már az alapítás után röviddel megjelennek az első prédikáló rendi szerzetesek a Kárpát-medencében és hamarosan az egyik legnagyobb szerzetesi közösséget építik fel. A virágzást a török pusztítása szakítja meg, amelynek eredményeképpen a magyar provincia meg is szűnt. Csak a 17. században jelennek meg ismét a Nyugat-Dunántúlon 1637-ben megalapítva az első rendházat Szombathelyen. Egy rövid virágzást követően a jozefinista egyházpolitika újabb csapást mért a rendre, amely csak a 19. század második felének reformtörekvéseitől nyert újabb lendületet és adott neves személyiségeket a magyar egyháznak. Közülük is kiemelkedik Bőle Kornél, a szombathelyi püspök Bőle András unokaöccse, illetve Badalik Bertalan veszprémi püspök, a szombathelyi Szent Márton templom korábbi plébánosa. A rövid összegzésből kiderül, hogy a rend középkori történetéről nagyon kevés forrás maradt fenn, így a konferencia előadásai is inkább az új- és legújabb kor eseményeire koncentrálnak. Az előszó összefoglalja a jubileumi év eseményeit is.

Az első tanulmány SIPTÁR DÁNIEL tollából a rend 16. századi magyarországi jelenlétéről született. Erénye, hogy a rendtörténet eddig mostohán kezelt, 1526 és 1638 közötti korszakával foglalkozik. A szerző arról a vállalkozásról számol be, amely egy névtár összeállítását tűzte ki céljául feltárva az eddig elszórtan fellelhető forrásokat.

Ezt két szorosabban összetartozó tanulmány követi. Az első KISS GÁBORTÓL a szombathelyi Szent Márton templom domonkos kézre kerülésének történetét és a templom épületének a rend általi átalakítását mutatja be alapos részletezéssel, függelékekkel és rekonstrukciós rajzokkal. Ezt követi VERESS FERENCNEK a soproni domonkos templom építéséről szóló írása, amely rámutat a két templom felszerelésének, művészi alkotásainak kapcsolatára, hasonlóságára. A két templomot Batthyányi Erzsébet személye is összeköti, aki mindkettőt anyagi támogatásban részesítette. Majd egy nagy időbeli ugrással érkezünk meg a 19. század második feléhez, PÁL FERENC tanulmánya a domonkos rend és a szombathelyi egyházmegye kapcsolatát boncolgatja. A szerző a szerzetesrendek századbeli válságától a szükséges reformokon át vezeti az olvasót az egyházmegye szerzetesrendjeinek bemutatásán keresztül a domonkosoknak a helyi katolikus társadalom építésében betöltött szerepéig. Számos példán keresztül mutatja be, hogy a rend tagjai milyen hatékonyan vettek részt a helyi közélet alakításában, a társadalmi problémák felismerésében és kezelésében. Külön érdeme a nőkérdés és a rend női ágának helyi történeti bemutatása.

ZÁGORHIDI CZIGÁNY BALÁZS a készülő domonkos rendi névtár összeállításának módszertanát mutatja be és közöl részleteket a hiánypótló műből. GILÁNYI MAGDOLNA BÓLE Kornél domonkos szerzetes hagyatékának sorsát követte, amely sok hányattatás után került a Rendtörténeti Gyűjteménybe. A Várpalotán született Bóle a szombathelyi premontrei gimnáziumba járt, majd Grazban töltötte novíciusi éveit. Életének főbb állomásai Budapest, Vasvár, Róma, az Egyesült Államok, Szombathely és Pannonhalma voltak. Sokrétű tevékenysége révén az egyik legnépszerűbb egyházi személyiséggé vált: országos hírű népszónok, a Credo katolikus férfiegylet alapítója, zarándoklatok vezetője, a Szent Imre év és a budapesti Eucharisztikus kongresszus szervezője, Árpád-házi Margit szentté avatásának promotora volt. Kiadatlan írásai valóságos kincseshányának számítanak a kutatók számára.

Szent Margithoz kötődik az ezt követő tanulmány A. MOLNÁR FERENC TÓL, aki az egyetlen magyar domonkos rendi szent legendájának 20. századi megjelenését mutatja be a magyar regényekben. A tanulmány Gárdonyi Géza *Isten rabjai*, Kodolányi János *Boldog Margit* és Harsányi Lajos *Égi és földi szerelem* című regényeit vizsgálja abból a szempontból, hogy a domonkos írásbeliség hogyan hatott legújabb kori irodalmunkra. Ugyancsak az Árpád-házi királyleány a témája BARNÁ GÁBOR írásának, amelyben szentté avatásának eljárását és az 1944. évi ünnepségeket mutatja be. A szerző külön kitér az ünnepségek hatásaira és megállapítja, hogy ez elsősorban a lakosság lelki életének fellendülésében mutatható ki, de sajnos a háborús körülmények és a hatalomváltás miatt ez a hatás végül gyorsan elenyészett.

A következő két tanulmány a domonkosok kelet-magyarországi működéséről tudósít: HAVAS LÁSZLÓNÉ a *Historia Domus* alapján mutatja be a rend debreceni letelepedését és működését 1942 és 1950 között, majd KERÉKES IBOLYA a rend női ágának, az ún. szemlélődő apácáknak a szegedi történetéről ír az 1948 és 1950 közötti időszakból. Ez a két tanulmány vezeti át időben a kötetet az utolsó írásokhoz, amelyek a kommunista elnyomás korszakához kapcsolódnak. SOÓS VIKTOR ATTILA az állambiztonsági iratok alapján mutatja be az illegalitásban élő domonkos rendi szerzeteseket és azt a különös érdeklődést, amit az elnyomó államhatalom tanúsított a rend

tagjai iránt. Történetüket 1945-től a '60-as évekig követhetjük nyomon. A rend női ágának történetét három nővér életén keresztül ismerteti FARKAS ÉVA IMELDA a szétszórátás, tehát a rend működésének felfüggesztése után. Mindhárom élettörténet pontosan feltárja, hogyan tette lehetetlenné az elnyomó rendszer a szerzetesrendek működését. A történetek sok szállal kötődnek Vas megyéhez és Szombathelyhez, így a helyi egyháztörténet számára is fontos adalékokkal szolgálnak. A kötetet a jubileumi konferencián készült fotókból álló összeállítás, illetve a kötet címével azonos vándorkiállítás tablójának képe zárja.

A konferenciakiadvány széleskörű áttekintést ad a domonkos rend magyarországi történetéről. Belső arányaiban jól tükrözi azokat a korszakokat, amikor a rend felvirágzott vagy épp nehéz helyzetbe került. Nagy érdeme, hogy képekkel gazdagon illusztrált. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy az igényes és magas szakmai színvonalú kiadványt a szakmai és érdeklődő laikus közönség is haszonnal forgathatja.

(ism.: *Bakó Balázs*)